

L'AVENC DELS CANS (Selva, Mallorca)

per Tomeu PLOMER¹

Resum

Presentam la descripció i topografia d'un avenc de 96 m de fondària, excavat en roques carbonatades del Retià. La cavitat està situada a la comuna de Caimari (terme municipal Selva). Els processos reconstructius són bastant abundants en forma de colades gruixudes i espeleotemes globulars d'aspecte coral-loide. L'avenc presenta una activitat hidrològica no gens menyspreable, tal i com ho posen de manifest les morfologies de dissolució del darrer pou. Mentre es feia l'exploració de la cavitat hi realitzàrem el rescat de quatre cans vius.

Abstract

The description and survey of a 96 meters deep new pot-hole are presented in this paper. The cavity is located in Sa Comuna de Caimari (municipality of Selva) being excavated in Raethian limestones. Speleothems are relatively abundant in the form of thick flowstones as well as delicate coralloidal crystallizations. Nowadays, the shaft shows some relevant hydrological activity evidenced by the solutional morphologies existing in its last pits. When exploring the cavity, four dogs that had been thrown inside the first pit were rescued alive.

Història de les exploracions

El caçador Valeriano Mas ens havia explicat que coneixia un avenc a la comuna de Caimari. Un dia de principis d'estiu de 2005 ens hi va acompanyar. Inicialment hi accedirem per fer una ràpida exploració pensant que la cavitat no seria molt profunda, però quan arribarem a la sala que es troba a uns trenta metres de desnivell, poguérem observar que al fons hi havia un nou pou que presentava bones expectatives. Decidirem tornar-hi un altre dia amb material suficient per envestir el muntatge. Vàrem arribar a la cota de -72 m per el dia següent arribar fins a la cota de -96 m. El mateix dia s'inicià l'aixecament topogràfic des del fons de l'avenc fins al primer replà, però no seguirem per falta de temps i ho deixàrem per un altre jornada.

El diumenge 3 de juliol decidírem continuar la tasca. Quan arribàrem a l'avenc i ens disposàvem a baixar-hi sentírem un renou que no teníem clar d'on provenia. Pensàrem que podien ser excursionistes que passaven pel camí. Però un dels membres del grup es va témer que era el lladruc d'un ca dins l'avenc. Quan hi baixàrem poguérem confirmar el que sentíem. La sorpresa fou que no era un, sinó quatre cans. Tot d'una procedírem al rescat dels animals. Això ens va obligar a fer un muntatge mitjançant politges, ternals i desviadors regulables per poder-los treure. Al rescat ens ajudaren personal de Natura Parc i Bombers de Mallorca. També es presentaren components de Protecció Civil.



Figura 1: Entrada a l'avenc dels Cans (Foto A. Merino).

Figure 1: Entrance to Avenc dels Cans pot-hole (Photo A. Merino).

¹ Grup Nord de Mallorca (Pollença)



Figura 2: Rescat dels quatre cans trobats al fons del primer pou (Foto M. Bonnín).

Figure 2: Rescue tasks of four dogs that were thrown alive to the bottom of the first pit (Photo M. Bonnín).

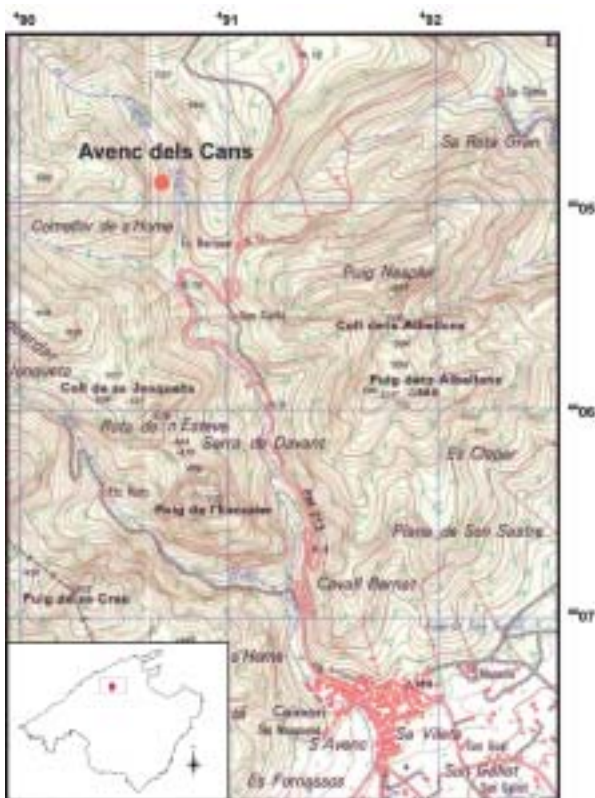


Figura 3: Mapa de la zona amb la situació de la cavitat.

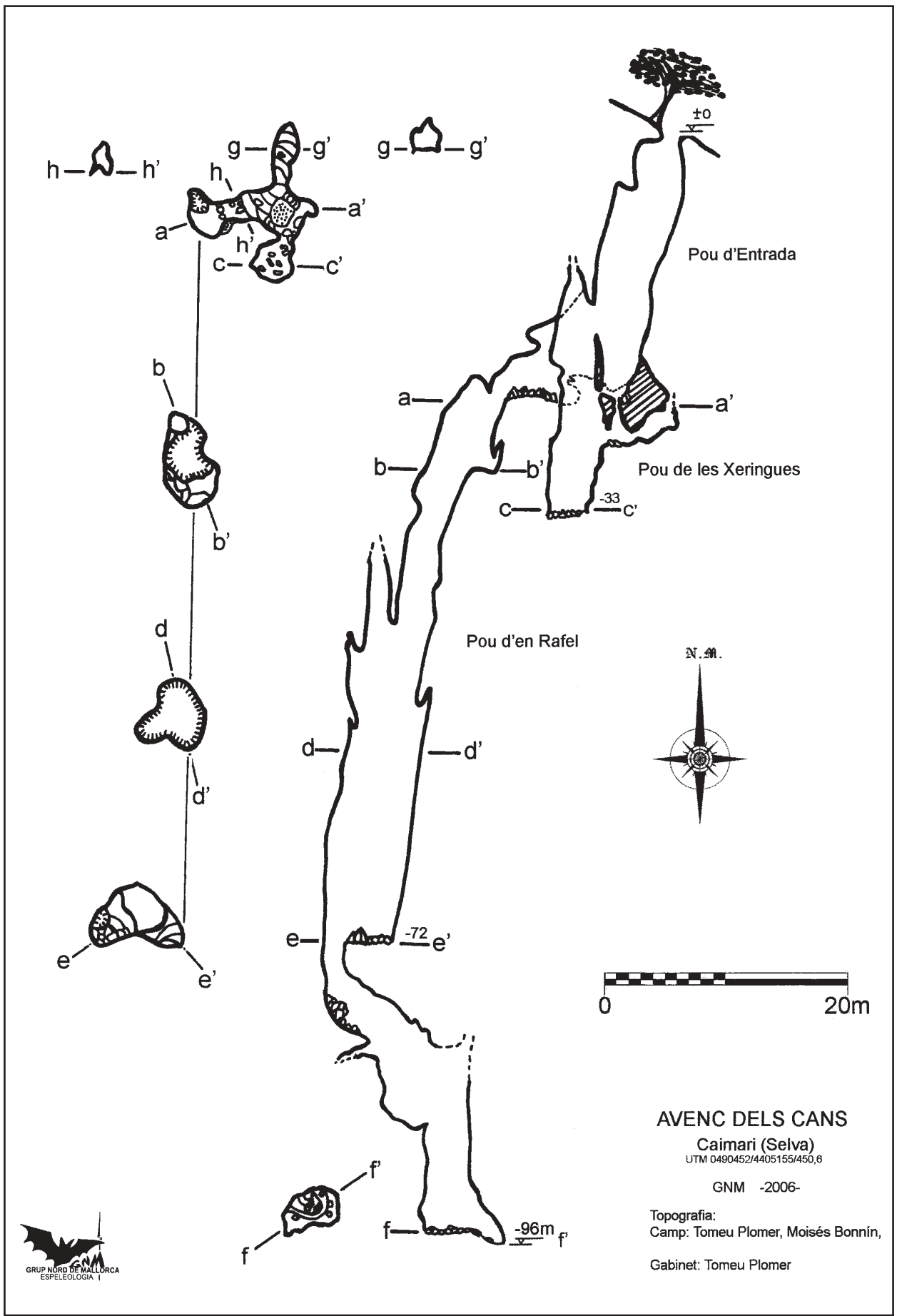
Figure 3: Map of the area showing the shaft's location.

Els cans quedaren a disposició de Natura Parc. Un d'ells fou necessari sacrificar-lo i els restants tornen esser amb el seu propietari. Aquest dia òbviament ja no continuarem topografiant, però ja decidírem batejar la cavitat com l'avenc dels Cans. El Grup Nord de Mallorca va fer un seguiment de l'estat de salut dels cans. També vàrem declarar sobre els fets davant del Servei de Protecció de la Natura (Seprona) del cos de la Guàrdia Civil. Tot això va sortir a la premsa del dia següent, 4 de juliol de 2005 al Diario de Mallorca i El dia del Mundo.

Aproximació i localització

Amb una cobertura de 5 satèl·lits i un error de 6 metres el sistema GPS ens marcava que la cavitat està situada a les coordenades UTM 0490452, 4405155, a una altura de 450,6 metres s.n.m.

L'avenc es troba a la comuna de Caimari, que pertany al terme municipal de Selva (Figura 3). Per la carretera Inca-Lluc, a quasi tres quilòmetres de Caimari, hi ha una zona recreativa anomenada Sa Coveta Negra. És un lloc molt freqüentat per excursionistes i diumengers. Aquí és un bon indret per a deixar-hi el cotxe. D'aquest punt es partirà cap al camí Vell de Lluc. Aquest és un camí perpendicular a la carretera general,



AVENC DELS CANS

Caimari (Selva)
 UTM 0490452/4405155/450,6

GNM -2006-

Topografia:
 Camp: Tomeu Plomer, Moisés Bonnín,
 Gabinet: Tomeu Plomer



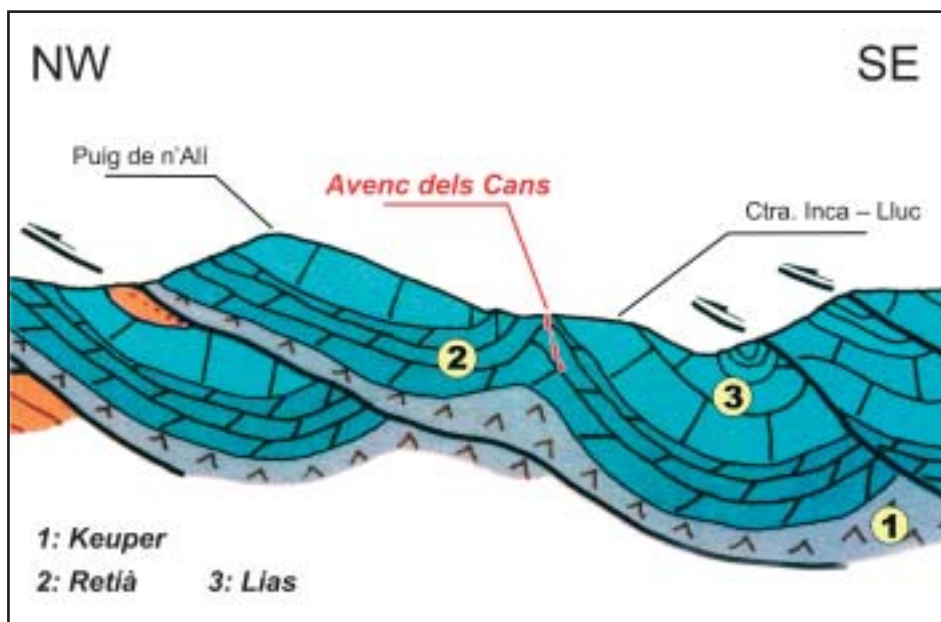


Figura 4: Tall geològic esquemàtic del vessant meridional del puig de n'Alí. Segons ITGE (1991), modificat.

Figure 4: Simplified geological profile along the southern slopes of Puig de n'Alí. Modified from ITGE (1991).

just dins el revolt i el podem destriar per unes barreres de fusta amb un portellet a devora.

Es pot escollir travessar la carretera o passar per davall del pont del torrent. Si triam aquesta darrera opció, una vegada passat el pont, a la nostra esquerra, trobarem un portell just a devora les barreres abans esmentades, el qual ens servirà per sortejar-les. S'ha de pensar sempre tornar-lo a deixar tancat. En aquest punt comença una dolça pujada per una pista forestal, i a uns 10 minuts de caminar, a l'esquerra del camí, es pot veure una gran penya amb una placa necrològica encastada. Just a aquest punt la revoltarem per la part dreta i seguirem muntanya amunt direcció SO uns 35 metres aproximadament. Ben davall d'una alzina hi podrem trobar el forat d'entrada a l'avenc.

Descripció de la cavitat

L'entrada de la cavitat té una forma bastant arrodonida i ampla, el diàmetre està comprès entre el metre i metre i mig. Aquesta entrada és el punt central d'una petita cúpula, de la qual descendirem fins a la cota de -16 m on veurem l'entrada superior al pou de les Xeringues, batejat així per la quantitat de xeringues que hi havia al fons. Si seguim des del mateix punt arribarem al fons de la primera sala. Una sala de dimensions reduïdes, amb restes de fang i fulles. D'aquí també es pot accedir al pou citat anteriorment, ficant-se per una obertura que ens queda a mà esquerra segons baixam assolint un desnivell de -33 m Tornant a la sala trobarem la capçalera del pou d'en Rafel de 48 m on comença la baixalera passant abans per un petit replà de 2 m. Al començament el pou és estret per després eixamplar-se fins a arribar a tenir més de 6 metres a la part més ampla. Al final d'aquest pou trobarem una continuació que ens durà a un desnivell de -96 m.

Geologia i morfogènesi

La cavitat es troba excavada en roques carbonatades del Retià (Triàsic superior), les quals formen part de la làmina encavalcant que constitueix l'alineació muntanyosa del puig de n'Alí – puig Caragoler des Guix. La sèrie estratigràfica observable inclou, de base a sostre, els materials impermeables del Keuper, les calcàries dolomítiques del Retià –on s'obre l'avenc– i les calcàries del Lias inferior que formen els cims abans citats (ITGE, 1991). Tots aquest materials foren deformats i plegats durant la fase compressiva alpina, que tingué lloc al Miocè mig. Concretament, les roques del Retià presenten un extens aflorament al comellar de la Coveita Negra, gràcies a l'existència d'un plec anticlinal (Figura 4) que resulta seccionat per la xarxa hidrogràfica epigea.

Des del punt de vista de la seva morfogènesi, ens trobem davant una cavitat vertical típica del drenatge en profunditat que es dóna a la zona vadosa del carst (GINÉS, 1995). Malgrat la relativa simplicitat topogràfica que caracteritza l'avenc resulta curiós el fet que, als diferents pous, no es reconeixen fractures importants que controlin rígidament la seva trajectòria; tan sols als pous finals, és possible reconèixer una clara directriu estructural NE-SW.

La gènesi de la cavitat està relacionada amb la coalescència de diversos pous laterals. A mesura que els processos de dissolució avancen els envans disminueixen de gruix i de sustentació fins a caure per inestabilitat. Les zones més amples de la cavitat corresponen als llocs en els quals s'han produït més fusions. Les restes d'alguns dels envans separadors són encara ben visibles a alguns trams del pous, tal com passa al pou d'en Rafel (part superior de la Figura 5).

Els processos reconstructius són bastant abundants –sobretot a la part superior del gran pou intermedi (pou d'en Rafel)– en forma de colades gruixudes,

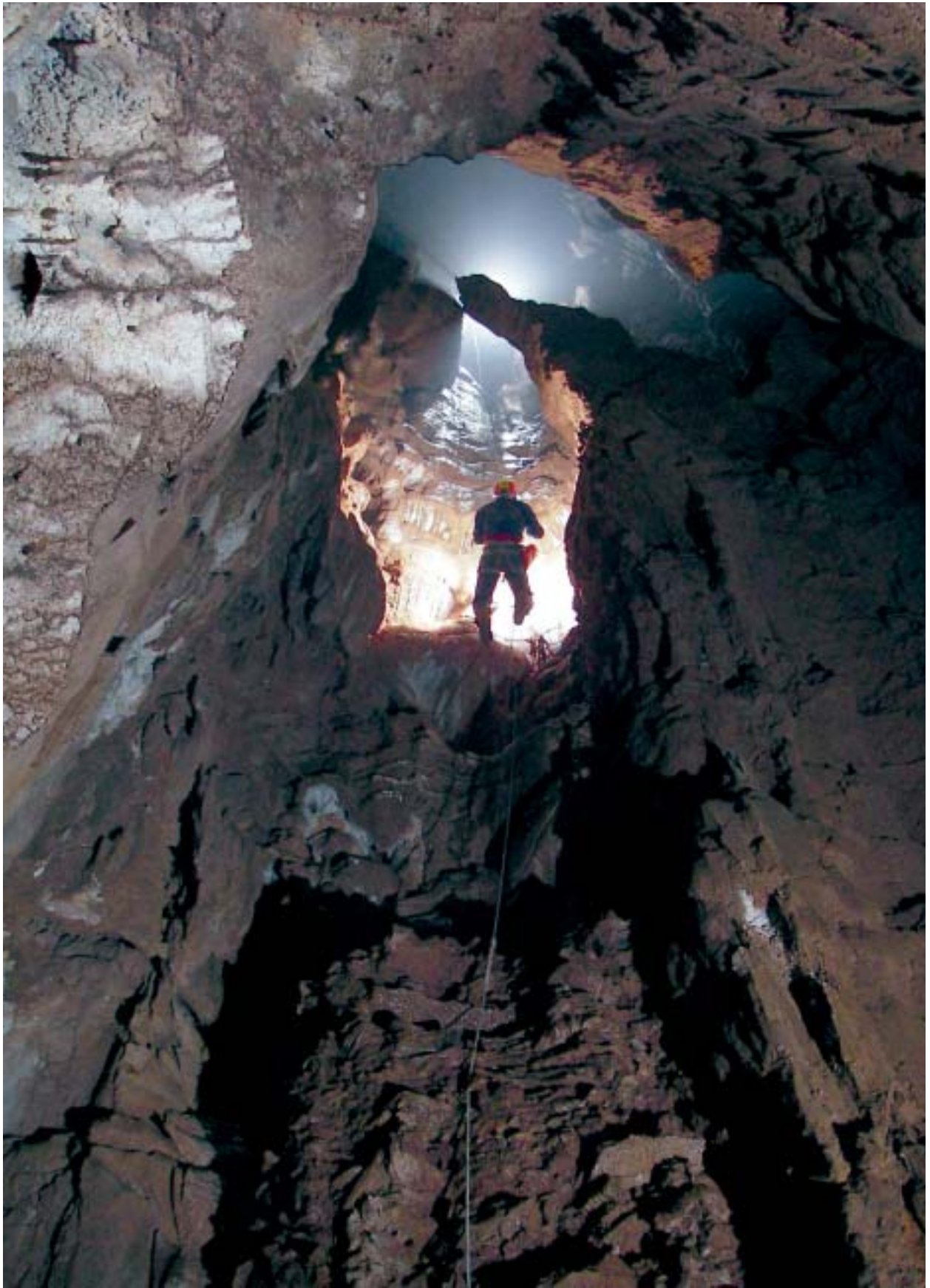


Figura 5: Pou d'en Rafel. S'aprecien a la base les restes d'un reompliment ben cimentat de graves, blocs, espeleotemes trencats i sediments fins que tenen prop d'una desena de metres de potència (Foto A. Merino).

Figure 5: View of the main pit, known as Pou d'en Rafel. Remains of a well-cemented infilling near ten meters thick –composed by gravels, rock boulders, broken speleothems and fine sediments– are observed at the base of this pit (Photo A. Merino).

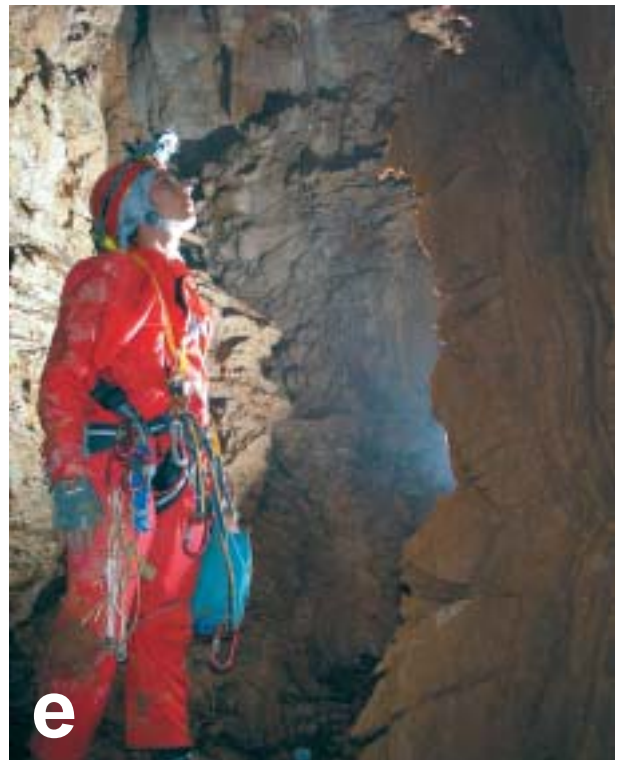


Figura 6: **a i b** - Espeleotemes globulars d'aspecte coral·loide; **c** - Vista de detall d'un espectacular conulit en forma de ventall; **d** - Estalactita excèntrica d'aspecte estrany; **e** - colades desmantellades per cridaneres morfològiques de dissolució, a la dreta de la imatge (Fotos A. Merino).

Figure 6: **a & b** - Globular speleothems of coralloidal appearance; **c** - Close-up picture of a specimen of cave-fan conulite; **d** - Eccentric stalactite showing a very conspicuous morphology; **e** - wall flowstones, almost dismantled by intense solution processes, appear at the right half of the picture (Photos A. Merino).



Figura 7: Les parets de la base del pou d'en Rafel presenten restes de reompliments heteromètrics fortament cementats (Foto A. Merino).

Figure 7: Remains of a heterometric infilling, strongly carbonate-cemented, are present at the walls that form the bottom of Pou d'en Rafel pit (Photo A. Merino).

que apareixen sovint desmantellades per cridaneres morfologies de dissolució a mesura que es guanya fondària. En alguns punts abunden els espeleotemes globulars d'aspecte coral·loide (HILL & FORTI, 1997), els quals adopten de vegades formes que evolucionen cap a conulits amb aparença de ventall (*cave-fan conulites*) de tan sols uns pocs centímetres d'alçada (Figura 6). Aquests dipòsits es desenvolupen freqüentment sobre parets subverticals, que han estat recobertes en algun moment per sediments detrítics argilosos.

L'avenc presenta una activitat hidrològica no gens menyspreable, tal i com ho posen de manifest les morfologies de dissolució del darrer pou. De fet, la base del gran pou intermedi (pou d'en Rafel) mostra restes d'un reompliment ben cimentat de graves, blocs, espeleotemes trencats i sediments fins, que tenia prop d'una desena de metres de potència (Figura 5). L'esmentada bretxa heteromètrica ha estat fortament erosionada, trobant-se tan sols pegats testimonials a les parets que delimiten la base del pou (Figures 7 i 8); aquesta circumstància palesa una important funcionalitat hidrològica, corresponent a les darreres fases de l'evolució experimentada per aquest fenomen endocàrstic. Tant la gènesi de la cavitat, com la seva activitat hidrològica, podrien estar relacionades amb pèrdues del proper tàlveg del comellar de sa Coveta Negra. Els diferents episodis d'excavació i de reompliment que s'observen a



Figura 8: Detall d'un fragment d'espeleotema inclòs en els espectaculars reompliments existents a alguns punts de la cavitat (Foto A. Merino).

Figure 8: Detail of a speleothem fragment included in the spectacular infillings existing at some spots of the cavity (Photo A. Merino).

l'avenc, encara que tenen sens dubte un significat paleoclimàtic, no resulten fàcils de correlacionar (amb les dades actualment disponibles) amb les vicissituds climàtiques del Pleistocè.

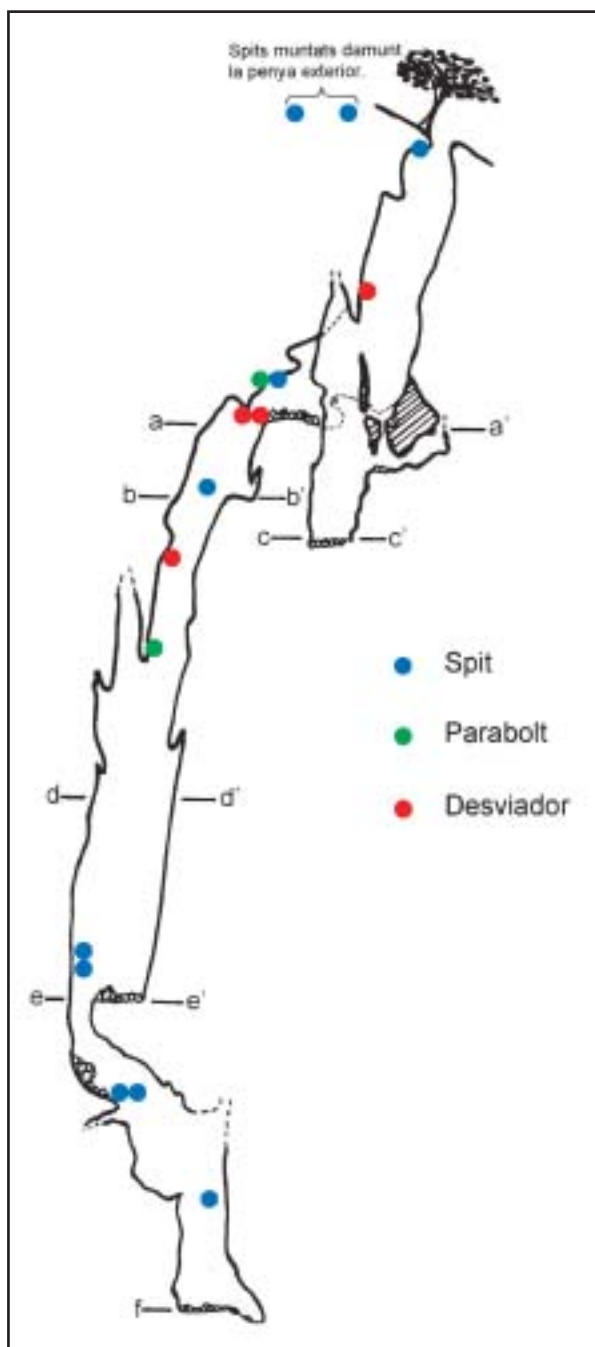


Figura 9: Fitxa tècnica de la cavitat.

Figure 9: Rigging sketch of the pot-hole. Red dots account for rope deviation anchorages.

Fitxa tècnica

Aquesta cavitat té un muntatge molt evident pel visitant. A la figura 9 representam gràficament la situació dels ancoratges, i els desviadors que nosaltres hem usat. Tot i així sempre queda a criteri de l'espeleòleg el seu seguiment. La instal·lació s'ha fet amb ancoratges d'acer inoxidable quasi en la totalitat, evitant fer malbé l'avenc degut als òxids. Abans d'accedir al pou d'entrada, es poden usar dos spits que estan muntats a una certa distància de la boca, damunt una gran roca, per a reassegurar la capçalera. El desviador que hi ha entre el punt **b** i **d** es munta amb l'ajut d'un spit. El muntatge es pot fer amb una corda de 100 m i una de 40 m. Amb la primera podrem arribar des de l'spit de l'entrada fins al punt **e**. Amb la segona podrem arribar al punt final (**f**).

Agraïments

Encara que l'avenc és nou, hi han passat moltes persones, ja sigui, per explorar, ja sigui per ajudar al rescat dels cans, etc. per això voldríem no deixar-nos ningú. Hem optat per posar per ordre alfabètic els noms de les persones i entitats, agraint a tots la seva tasca: Antoni R. Flores, Antoni Merino (per realitzar les fotografies de l'avenc), Bartomeu Rubí, Bombers de Mallorca, Francesc Gràcia, Gabriel Salas, Guillem Alemany, Joaquín Ginés (ha elaborat l'apartat de geologia i morfogènesi, així com el tall geològic), Kunibert Bauzá, Moisés Bonnín, Natura Park, Pedro Gamundí, Pere Plomer, Protecció Civil de Selva, Rafel Pons i Valeriano Mas (qui ens va mostrar l'entrada de l'avenc).

Bibliografia

- GINÉS, J. (1995): L'endocars de Mallorca: els mecanismes espeleogènics / Mallorca's endokarst: the speleogenetic mechanisms. In: GINÉS, A. & GINÉS, J. (eds.) *El carst i les coves de Mallorca / Karst and caves in Mallorca*. Endins, 20 / Mon. Soc. Hist. Nat. Balears, 3: 71-86. Palma de Mallorca.
- HILL, C.A. & FORTI, P. (1997): *Cave minerals of the World. Second edition*. National Speleological Society. 463 pàgs. Huntsville, USA.
- ITGE (1991): *Mapa Geològic de Espanya, Escala 1:50.000. Hoja 671 - Inca*. Instituto Tecnológico Geominero de España. 49 pàgs. + 1 mapa. Madrid.